

מראי מקומות - יבמות מא.

[ודלא כתוס' ב. דס"ל דאפי' בכה"ג יש חסרון של דרכי נועם], אבל לא הי' ניחא לי' להרשב"א לפרש כן, ע"ש טעמו. ולכן כ' לחדש "דלאו למימרא שתהא היבמה זקוקה לו לא לחלוץ ולא ליבם, אלא מותר בלבד קאמר, כלומר שאלו רצה לישא אותה אינה אסורה לו, וטעמא דמילתא משום דכיון דבשעת נפילה הותרה לו, שוב א"א ליאסר בה משום אשת אח". ומה דאין שייך שוב לא יבנה, ביאר הרשב"א "דלא אמרי' הכי אלא כשנעשה באותו בית מעשה שדוחה אותה... הא בשנדחית יבמה ממילא בקדושי אחותה לא".

וע' בחי' ר' ראובן (סי' א') שדייק מדברי הרמב"ם דלא ס"ל כן, שכ' (יבום ז, ח) בציוור זה "או חלץ או מייבם", ודלא כהרשב"א, וגם מבואר מדבריו שם שלא היו שם עוד אחים, ודלא כהריטב"א. ולכן כ' ר' ראובן להוכיח דס"ל להרמב"ם דלא קשה כלל מדרכי נועם, דמה דהתורה מצריכה להיות דרכי נועם, אי"ז דין ותנאי בחיובי וקיומי המצוות, אלא גילוי בעלמא בכוננת התורה. דהיינו, דכיון דדרכיה דרכי נועם, ואינה צייתה התורה שהנפילה ליבום היא דוקא בשעת מיתה, ואינה יכולה ליפול ליבום לאחר זמן. אבל כיון דגילתה התורה דין זה, ועכשיו נפלה ליבום בשעת מיתה, ונמצא מאיזה טעם שיש חסרון של דרכי נועם, בזה מעולם לא אמרה התורה דבכל ציוור צריך להיות דוקא באופן של דרכי נועם. וכפשוטו מבואר דהרשב"א שהק' קו' זו, לא ס"ל כן, וע"ש מש"כ לבאר שגם הרשב"א בעצם מודה ליסוד זה.

ג. מתה אשתו מותר ביבמתו... אסור ביבמתו
ובביאור המח' [דלא כהרשב"א הנ"ל דס"ל דמותר היינו רק מותר, אבל אין מצות יבום], כ' הקובץ הערות (ד, ה) "דיל דנח' באם חל הפטור ערוה לאחר מיתה. דהיינו, דמאן דאוסר ס"ל דשפיר שייך שיחול הפטור ערוה לאחר שכבר חלה הזיקה, וא"כ כיון שנאסרה ע"י דין הערוה, נאסרה עולמית [ומה דלא נפטרה צרתה בכה"ג, ביאר דצ"ל כמש"כ רעק"א, דכיון דלא היתה צרתה צרת ערוה בחיי בעליה, א"כ אינה יכולה לפטור צרתה בכה"ג]. ומאן דס"ל דיבמתו מותרת, היינו משום דס"ל דפטור ערוה יכול לחול רק בשעת מיתה ממש, ואם לא היתה ערוה בשעת מיתה לא חל הפטור, ומה דאסורה לאחר זמן הוא רק משום דלא אתי עשה ודחי ל"ת שיש בו כרת, אבל הפטור של "עליה" לא חל, וא"כ, אם מאיזה טעם בטל הדין ערוה, וכגון דמתה אשתו, שפיר תהי' מותרת.

ד. אמאי לא אמרת לי' ר"א היא, דאמר כיון שעמדה עליו שעה א', וכו'
יש לעי', הא ר"א מיירי בנאסרה דאורייתא, ואף רב מודה דאמרי' נאסרה בדאורייתא, וא"כ אין ראוי' מזה שיש מי דס"ל המשך בעמוד הבא

א. שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה וכו'
ויש לעי', למה צריכה חליצה, הלא אחות אשתו היא, ולימא דפטורה מן החליצה ומן היבום. כן העירו תוס' לעיל (יח, ו) וכ' לחלק בין אם עשה קידושין או אם עשה נישואין. דהיינו, דהיכא דרק עשה קידושין, אמרי' לו להמתין שלא לינשא, דיהי' נראה כנושא אחות זקוקתו, אבל אם נשא כבר היא כאשתו גמורה ופקע הזיקה. אולם, זהו רק היכא דקידש לאחר נפילה, אבל קודם נפילה, אפי' אם רק קידש, שוב אי"צ להמתין כלל. וחקר ר' שמעון (סי' ט"ו) בכוננת תוס', האם ס"ל דבאמת פקע הזיקה ע"י הקידושין, אלא דמ"מ צריך להמתין לינשא, דמ"מ נראה כנושא אחות זקוקתו. זה נראה לו כדוחק, שהרי באמת אין היא אחות זקוקתו כלל, וק' לומר דאוסרים אותה משום דנראית כאחות זקוקתו. אלא ביאר דבאמת קידושין אינן מפקיעין זיקה כלל [מדרבנן, דמדאורייתא ודאי פקעה הזיקה ע"י הקידושין], ורק נישואין מפקיעין זיקה. ובאמת לא אסרו קידושין כלל לאחות זקוקתו, ואסרו רק נישואין, משום דקרוב לביאה, וא"כ שפיר נראה כנושא אחות זקוקתו. (ולפ"ז, מה שסיימו תוס' דהיכא דקידשה קודם נפילה מותר לנושאה, י"ל דבכה"ג דכבר היתה מקודשת קודם הנפילה, בזה אין הזיקה חלה בכלל, ורק דאמרו דקידושין אינן יכולין להפקיע זיקה, אבל היכא דכבר היתה מקודשת, אין הזיקה חלה.)

והרמב"ן שם תי' א) "דלמ"ד יש זיקה מקצת קנין שיש לו בה מה"ת פוגם עליו קידושי אחותה... שאינן גומרי בה... ולעולם לא מדחיא אלא משום קידושין ונישואין דקודם זיקה". (דהיינו, דהיכא דעשה הקידושין קודם חלות הזיקה, הקידושין חלין לגמרי, דאין שום מעכב בהם, וממילא הזיקה אינה חלה. אבל אם כבר חלה הזיקה, הקידושין והנישואין נפגמים [מדרבנן] ואינם חלים בתקפם כל זמן שאחותה זקוקה לו.) [וע"ע בלשון התוס' רי"ד כאן דמשמע כתי' זה, דכ' דלא תפסי קידושין באחות זקוקה מדרבנן, ומשום הכי לא מפקיעי הזיקה.] ב) "שהיא גזירה שמא יכנוס בלא קידושין אחרים ונמצא פוגע באחות זקוקתו, ולפיכך לא התירו לו ביאה כלל עד שיעשה אחיו הגדול מעשה". ואיך שיהי', כיון שמאיזה טעם שהוא עדיין נחשבת זקוקתו, שפיר אמרי' בסיפא דמתני' דצריך לחלוץ ליבמתו, דעדיין היא זקוקה לו [עכ"פ מדרבנן].

ב. מתה אשתו מותר ביבמתו... משום דהוא יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה
הק' הרשב"א, איך שייך לומר כן, הרי כיון שנאסרה לו היתה מותרת לשוק, ואיך א"כ חזרה ונאסרה, הרי אמרי' דזהו חסרון של דרכיה דרכי נועם לחזור ולאוסרה. ובאמת כבר כ' הריטב"א דשאלת הגמ' קאי רק ארישא דמתני', היכא דהיו אחים אחרים מלבד זה המקדש האחותה, ולכן עדיין היתה זקוקה לאותו בית, ולכן י"ל דאי"ז חסרון של דרכיה דרכי נועם

מראי מקומות - יבמות

זא. (המשך)

הנשואות אסורות להתארס עד ג' חדשים, מהו החשש, הרי אפי' הייחוד הי' ביום אחרון, וא"כ אין מקום לחוש כלל.

ז. חוץ מן הארוסות שביהודה

פרש"י, היו מייחדים החתן והכלה... כדי שיהא לבו גס בה, כלומר רגיל ומצחק עמה. ותמה הדברות משה (הערה מ"), איך היו מותרים לעשות כן, הרי חז"ל אסרו ביאה בארוסתו, ואפי' לאחר שכבר בירך ברכת נישואין, ואיך מכניסים החתן והכלה למקום שעלול לצאת ממנה ביאה אסורה. וכ' דלכאו' אין שייך לומר דאם יבעל הרי תהי' כוונתו לשם חופה ויהי' נישואין, דא"כ איך ברכו הברכת חתנים לאחר זמן רב בשעת החופה ובו' ימי נישואין (וזה לא ק' לפי מש"כ העול"ג דהבאנו לעיל דדייק דהיחוד הי' לעולם ביום החופה). וכ' ר' משה לחדש דאולי מה שהוא חושב לשם חופה בשעת הביאה, הגם דאינה עושה אותה "נשואה ממש", דהא ליכא עדים שם, וא"כ א"א להיות נישואין, ולא אמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, כיון דלא יהי' ודאי ביאה אז, מ"מ, כיון דעכ"פ חשב לשם חופה, אולי י"ל דלא גזרו בביאת ארוסה בכה"ג, וסיים דצ"ע עדיין.

ח. ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו

פרש"י, דר' יוסי לא בא להחמיר ולומר דרק אירוסין מותר, אבל הארוסות אינן יכולות לינשא, שהרי ר' יוסי מיקל בהבחנה, כדמצינו בסוף ד' אחין. אבל ע' בריטב"א שכ' דשם המח' הי' לענין אי אמרי' דמה שאשה מזנה מתהפכת, אם חיישינן שאינה מתהפכת יפה יפה או לא (ולכאו' הי' שייך לומר דס"ל לרש"י דמה דר' יהודה חושש שמא לא תתהפך יפה יפה, זה לגבי הבחנה משום דמחמיר טפי לגבי הבחנה). ולכן כ' שאין ראי' דר' יוסי מיקל בהבחנה, ואולי מתיר רק אירוסין.

דאמרי' נאסרה גם בדינים דרבנן דיכולים לומר דהברייתא ר"א היא. וכ' דעכצ"ל דסוגיין אתי' כהצד של הגמ' שם דר"א גוזר גדולה אטו קטנה, דקטנה גירושיה גירושי תורה, וקידושי' שני' אינם אלא מדרבנן, וא"כ שפיר חזינן דאית לי' נאסרה אפי' בנפילה דרבנן.

ה. אימור דאמר ר"א וכו'

פי' הריטב"א, מי שמעת לי' לר"א דס"ל דאסורה היכא דהיתה מותרת בשעת נפילה, כי הא דידן, דיכולים לומר דר"א היא, ואנא דאמר כרבנן. וא"כ ברייתא אמאן תרמי', לא ר"א ולא רבנן, אע"כ דמחלוקת של ר"א ורבנן אין ענין לזה, וברייתא דברי הכל היא, ושפיר ק' לרב דס"ל דבכה"ג לא אמרי' נאסרה. ומשני דשפיר מצינן דר"א ס"ל דבכה"ג אמרי' נאסרה, וא"כ י"ל דברייתא זו ר"א, ואנא דאמרי' כרבנן.

ו. והארוסות ינשאו חוץ מן הארוסות שביהודה

ע' ערוך לנר שנסתפק בענין אם הנשואות שביהודה [וכן הארוסות לכאו'] הי' יכולות ליארס בתוך ג' חדשים, דלכאו' כמו דחיישינן שהיו נבעלות באירוסין של בעליהן הראשונים, כמו כן יש לחוש שבעליהן מהארוסין השניים יבעלום, ויהי' חסרון בהבחנה בין בעלה הראשון ובין בעלה השני. אלא דצידד דאולי יש לחלק, דכאן אנו יכולים לומר להם דמותרות ליארס, אבל אסורים להתייחד בתוך האירוסין. אולם הביא מהתוס' יו"ט והראב"ן דאסרו ג"כ בכה"ג. אלא דהק' עליהם, דמשמע מהברייתא בכתובות י"ב דהי' הייחוד מיד קודם החופה, ובשלמא הא דגזרי' על הארוסות שלא ינשאו, דאולי מת בעלה או גירשה מיד קודם החופה, ושפיר היתה נבעלת, וא"כ אסורה לינשא עד ג' חדשים. אבל למה